

Lisztóczy László

„Szépség hívó, a vers vitéze”

Arcképvázlat Dsida Jenőről

Szatmárnémeti – Budapest – Beregszász: Dsida Jenő a történelmi Magyarországnak ebben a háromszögében élte első tizenegy esztendejét. Ma már ez a három város három országhoz tartozik. Költői pályáját egy vesztés világháború és egy új Mohács romjain kezdte. Trianon nyomán – Márai Sándor *Halotti beszéd* című versét idézve – az ő emlékei is „szétestek, mint a régi szövetek”.

Szatmárnémetiben született 1907. május 17-én. Édesapja Dsida Aladár, a győri elődöktől származó mérnökkari tiszt, aki őrnagyi rangot ért el az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregében. Édesanyja a Galíciában született csengeri Tóth Margit, csengeri Tóth Géza, a Szatmárnémetiben szolgálatot teljesítő vasúti tisztviselő lánya. Nevét 1907. május 24-én Binder Jenő Emilként jegyezték a szatmári állami születési anyakönyvbe. Közel tizenhét esztendőn át hivatalosan ezt a nevet viselte. Az 1907. június 2-án kelt keresztelési anyakönyv a tényleges édesapát keresztapaként tüntette föl.

Az idézett adatok háttérben egy botrányba fulladt házasság és egy romantikus szerelem története rejtőzik. Csengeri Tóth Margit 1905. március 5-én frigyre lépett az Eszék melletti Benedicből származó, Szatmárnémetiben dolgozó gazdag postatiszttal, Binder Félix Milánnal. A frigy létrejöttében bizonyára a házassággal, a női szereppel kapcsolatos korabeli előítélet és szülői presszió is szerepet játszott. A férj betegsége miatt a házasság formális maradt. A csalódott és megalázó helyzete ellen föllázadt feleség beleszeretett a Szatmárnémetiben szolgálatot teljesítő katonatisztbe, Dsida Aladárba. Ennek a szerelemnek volt a gyümölcse Dsida Jenő. A Binder Félix Milánnal kötött házasságot 1909. május 5-én törvényszéki ítélettel felbontották. Csengeri Tóth Margit a válás kimondása után feleségül ment Dsida Aladárhoz. A polgári esküvőt 1910. szeptember 18-án tartották. Dsida Jenő csak az 1923. július 25-én kelt örökbefogadási szerződés megkötése után – melyet a román Igazságügyi Minisztérium Kolozsvári Főigazgatósága 1923. október 22-én hagyott jóvá – vehette föl édesapja vezetéknevét.

Dsida Aladár házasságára hivatkozva 1910. szeptember 1-jei hatállyal megszakította katonatiszti pályáját, „tartalékba helyeztetett”. Az esküvőt követően a család – feltehetően a konvenciókkal való szembeszegülésük és a nyomában keletkezett pletykák miatt – Budapestre költözött, ahol Dsida Aladár civil építkezésnél dolgozott. Először a VII. kerületi Ilka utca 15. számú házában laktak. Ott született 1911. július 30-án második gyermekük, Aladár, aki – bátyjához hasonlóan – művészi tehetséget örökölt, édesanyja nemesi előnéven jeles színművész lett. Időközben

építkezni kezdtek a Svábhegy környéki Virányos utcában. Odaköltözésük időpontja még tisztázásra vár.

Családi életüket mély vallásosság jellemezte. Ünnepeiket és hétköznapjaikat egyaránt az egyházi év rendjéhez, a római katolikus vallás törvényeihez és szokásaihoz igazították. Ez megnyilatkozott a templomi szertartások rendszeres látogatásában, a vasárnaponként ismétlődő szentmise-hallgatásokban, a hívők számára előírt szentiségek felvételében, a közös szentgyónásokban és szentáldozásokban. El nem mulasztották a napszakokhoz és a közös étkezésekhez fűződő imákat. Számos tanújelét adták Mária iránti szeretetüknek. Különös tisztelet fűzte őket a lourdes-i Szűzanyához. A rózsafüzér a legkedvesebb imáik közé tartozott. Májust, a tavasz, a virágok és Szűz Mária hónapját évről évre megünnepezték, részt vettek a templom földísztésében, a közös ájtatosságokon. A *Lorettói Litánia* nemcsak vallási áhítatával, hanem költői szépségével, gyönyörű metaforáival is megragadta Dsida fantáziáját.

Az istenes életben, az egyház hitbuzgalmi és karitatív tevékenységének a támogatásában a szülők jártak elől jó példával. Dsida Aladár családjában nemzedékekre visszanyúló hagyomány volt a római katolikus egyházzal való együttműködés. Ezt az örökséget ő is folytatta. A *Katholikus Élet* 1924. április 6-i számából megtudhatjuk, hogy tagja volt például a Katholikus Charitas 60 fős választmányának. Dsida Aladárné belépett a ferencesek harmadik, világi rendjébe. Szatmárnémetiből, édesanyja példájából ered az a mély tisztelet és szeretet, ami Dsida Jenőt Assisi Szent Ferenc emlékéhez és az általa alapított szerzetesrendhez fűzte. A *Naphimnusz* szerzője jelentős mértékben alakította költői világképét is.

A Dsida-házaspár egyházi iskolákba íratta, szigorú és következetes vallási nevelésben részesítette gyermekeit. Dsida Jenő az 1913–14-es tanévben a Szarvas utcai apáciskolában végezte az első elemi osztályt.

Gyermekkora visszavágyott „tündérszínpadát” az első világháború kirobbanása zúzta szét, és megpróbáltatások, szenvedések sorozatával sújtotta az egész családot. Erre így emlékezett a pályája végén írt önéletrajzi ciklus, a *Tükör előtt Előre való beszéd* című versében, ellentétet teremtve a békés idill és az értelmetlen, embertelen háborús pusztítás között:

*Boldog idők, melyek parányi bölcsőm
úgy ringatták, mint bárkát enyhe víz,
telt kamrán és üvegbe tett gyümölcsön
merengő nénik, édes tejbegríz,
adjátok bár egy pillanatra kölcsön
a „Szűzimája” és a „Für Elise”
hangulatát, mely eltemetve mélyen
most arra vár, hogy bennem újraéljen!*

*A tündérszínpad pillangó-rajja
elhull. Haragvörös a naplemente.
Mérgecs darázsraj zurmogó zaja
közeledik, fulánkjaikat kifente.
Vérszagu tenger hullám-taraja
paskolja rácsos ágyam éjjelente,
bong a harang, ember nem nyughatik,
lángol a föld kelettől nyugatig.*

A háború kitörésekor a családfő folytatta eredeti hivatását. A galíciai frontra vezényelték. A magára maradt feleség két kicsi gyermekével szüleihez költözött Beregszászra, ahol édesapja a helyi vasútállomás főnöke volt. Az ő szolgálati lakásában találtak oltalomra közel négy esztendőn át. Gazdátlanul maradt Virányos utcai házukat eladták, árát hadikölcsön-kötvényekbe fektették.

Dsida Aladár alakulatát már a háború első hónapjaiban körülzárták Przemysl várában. Megsebesült, orosz fogságba esett. A szibériai Tomszkba száműzték. Egy időre eltűnt a család szeme elől. Hollétéről az első tudósítást a *Bereg* című hetilap 1915. május 16-i száma közölte *Hír przemysli hősookról* címmel: „Dsida Aladár, aki a lemergi harcokban és a Przemysl védelmében tanúsított vitéz magatartásáért legfelsőbb királyi elismeréssel Signum Laudis és kapitányi előléptetéssel lett kitüntetve, Przemysl elestével sebesülten orosz fogságba került. Most városunkban időző nejét értesítette, hogy Kurszk oroszországi város kórházában fekszik, hol veszélyen túl már jól érzi magát és jól bánnak vele.”

A galíciai fronton halt hősi halált Dsida Jenő „deli nagybátyja”, „a kis mosolygó honvédhadnagy” – olvashatjuk a *Tükör előtt* ciklus bevezető versében –, akinek a neve megegyezett az övével. Rokonai azt sem tudták, hová temették. Egyik „hűségesebb lelkű közlegénye” hozta haza és adta át „szipogva” a családnak „vérbefagyott köpenyegét”.

Azok a szenvedések, amelyek az első világháború alatt sújtották családját és hazáját, nagymértékben formálták Dsida Jenő gondolkodását és magatartását. Ez magyarázza, hogy háborúellenessége a kezdetektől pacifista vonásokat mutatott. *Kettőtört óda a szerelemhez* című remeke bizonyítja, hogy nem hódolt a korszakban dívó, hazafias szólamokkal és „neobarokk” külsőségekkel hivatkozó hőskultusznak sem. Önéletrajzi ciklusa, a *Tükör előtt* című versében a sorok közé rejti és nemzedéke példaképévé avatja az erőszakmentesség egyik legnagyobb apostolának, az India történetében jelentős szerepet játszó, népe szabadságáért „szelíd háborút” folytató, „sót pároló” és „vásznakot szövő” Mahatma Gandhinak az arcképét.

A beregszászi évek alatt magas lázzal járó vörheny esett át, ami megtámadta születése óta gyenge szívét is. Édesanyja szerint ennek a következménye volt az a „szívbillentyű-ferdülés”, mely korai halálát okozta.

1914 és 1917 között a beregszászi apácánál folytatta és fejezte be elemi iskolai tanulmányait. Ezt követően beiratkozott a helyi gimnáziumba, ott végezte az első tanévet.

A *Tükör előtt* idézett előhangjában így elevenítette föl a ma is magyar többségű kárpátaljai városban szerzett élményeit:

*Kis felvidéki város, vén Beregszász,
gazos Fürdőkert, sáros Vérke-part,
agg csöndedből ma is felém remeg száz
félálom-émlék, ködlepette, zavart –
kanyaró, vörheny, zezugos öreg ház,
matrózruhám, melyet mamuska varrt,
iskolaudvar, felzsibongó hajsza,
nagyapám szűrős, pedrettvégű bajsza.*

Dsida Aladár csak a háború utolsó évében, 1918-ban került haza az orosz fogságból övéihez Beregszászra. Ekkor a szatmárnémeti vasútállomás parancsnokává nevezték ki, és családjával együtt visszatért az élethalálharcát vívó Erdélybe. Addigra minden pénzüket elvesztették, a Beregszászra magukkal vitt ezüst étkészlet és az édesanya néhány ékszere maradt az összes vagyonuk. Mindent előről kellett kezdeniük.

Az idő tájt élhette át Dsida azt a megrendítő jelenetet, amelyet az önéletrajzi ciklus címadó versében örökített meg. A játékból balesete miatt a kimenő lejárt előt „sajgó, véres ujjal” hazasiető kisfiú zárva találta az ebédlőbe nyíló ajtót. Szorongó bűntudattal a kulcslyukon keresztül leskelődött. Édesapja katonatiszti díszegyenruhában, mellén harci kereszt és érmek halmazával, karddal az oldalán a tükör előtt állt, fejére a lemenő nap „kármin glóriát” lobbantott, majd kis idő elteltével:

*Egy ócska szék nagyot jajdulva reccsent,
szegény apám leroskadtt, mint kit a
zuhanó téglát le s hosszú, fojtott
zokogás rázta vállain a bojtot.*

A tovatűnő ifjúság, az összeomlás és Erdély elvesztésének fájdalma tört föl ebben a zokogásban, tanúskodva egy nemzet és egy nemzedék tragédiájáról:

*Most fogtam fel, hogy mit veszettek ők,
mikor igába tört a gögös úr-nyak:
a szirti fák, a lombos vakmerők,
testőrei a haldokló Hadúrnak.*

*Karácsonyfákká zülltek a fenyők,
tülevelükkel önmagukba szúrnak
s illatuk együtt fogy, mígnem kihal,
az emlék cseppenő gyertyáival.*

*Minden ízemben liktetett a téboly.
Szerettem volna berohanni és
a tükröt homlokommal zúzni szét oly
dühödten, hogy hasadjon szörnyű rés
fejemen is, hátha velője szétfoly
s elszáll a rémült sorsfelismerés.
Hátha megváltanék repedt, behorpadt
roncs koponyámmal minden megtiportat.*

Dsida Jenő a szatmárnémeti Pázmány Péter Királyi Katolikus Főgimnáziumban folytatta tanulmányait. Az impériumváltozást követően az intézmény a Liceul Mihai Eminescu nevet vette föl. Átmenetileg a helyi református gimnázium fogadta be őt és diáktársait, majd visszatértek korábbi iskolájukba.

Vallási életüket tovább mélyítette és gazdagította, hogy az 1920-as évek közepén baráti kapcsolat jött létre a Dsida család és egy Olasz Péter nevű jezsuita szerzetes között. Az 1920-as évek végéig ő volt Dsida Jenő gyóntatója, lelkiatyja is.

Olasz Péter az egyik programadója, irányítója és aktív részese volt a Trianon után megújult erővel kibontakozó, a magyar kisebbség megmaradását szolgáló erdélyi római katolikus vallási mozgalmaknak. Nagyváradon született 1895-ben, s ott is halt meg 1952-ben. 1910-ben lépett be a jezsuita rendbe. 1924-ben rendfőnöke utasítására az anyaországból Erdélybe költözött, hogy az ottani jezsuita közösség talpon maradását, az erdélyi magyarság, mindenekelőtt a római katolikus ifjúság lelki gondozását, erkölcsi-vallási nevelését szolgálja. Tevékenysége központjává Dsida Jenő szülővárosát, Szatmárnémetit jelölték ki.

A családdal kialakult együttműködésének *A mai férfi életútja* című tanulmánykötet a legérdekesebb és a legfontosabb dokumentuma, melynek ő volt a szerkesztője s nagyrészt a szerzője is. Szatmárnémetiben jelent meg 1926-ban. Művében szándékai szerint a korszerű keresztény férfi ideális képét rajzolta meg. Rajta kívül más szerzőt sem a címlap, sem az előszó, sem a tartalomjegyzék nem tüntet föl. Csak a kötet föllapozása árulja el, hogy tizennégy tanulmánya közül kettőt – *A párbaj* és *A keresztény családi élet* címűt, a két leginkább világi tárgyút s a legkevésbé szerzetes tollára valót – Dsida Aladár írt: címeik alatt (és csak ott!) az ő neve olvasható.

A költő neveltetését, formálódó világvégét illetően különösen fontos a kötet VII. fejezetét alkotó írás, *A keresztény családi élet*. A jól megszerkesztett, logikusan fel-

épített és szemléletes stílusban megfogalmazott, gazdag és színes példaanyagot fölvonultató dolgozat betekintést nyújt a Dsida család mindennapjaiba, legbensőbb titkaiba és általában a korabeli keresztény családok életébe is. Azt fejtegeti, hogy a jó keresztény férfiú otthonában „sohasem alszik ki az istenfélelem és az isteni szeretet szent tüze, melyet a naponkénti imádság, a vasárnap megszentelése és a szentégek felvétele által éleszt és táplál”.

Olasz Péter neve eddig is föl-föltűnt a Dsida-irodalomban. Csiszér Alajos a költő barátai közé sorolta. Marosi Ildikó úgy fogalmazott, hogy „Olasz páter kimondottan lelki gyermekének tekintette a fiatal költőt”. Barátja, Baumgarten László 1924. december 3-i keltezéssel azt írta naplójába, hogy „Páter Olasz... sok jót mondott Jenőről”. Ugyanott azt is megtudhatjuk, hogy ő és Dsida Jenő közös verseskötet kiadására készült, ez ügyben a páter levelezést folytatott „a berlini Farkas Gyulával”. (A terv nem vált valóra.) Baumgarten László később Bányai vezetéknevvel maga is jelentős íróvá vált. Dsida Jenő költői pályakezdésének ő az egyik legfőbb szemtanúja.

Olasz Péternek a szatmári ifjúságra és Dsida Jenőre gyakorolt hatásáról részletesen beszámolt Pakocs Károly, a jeles költő és elbeszélő, aki az idő tájt püspöki titkár volt Szatmárnémetiben, és személyesen ismerte mindkettőjüket. Emlékeit 1956. szeptember 17-én így idézte föl Gömöri Györgynek: „Az ifjúság lelki vezetője (nem hittanára) abban az időben P. Olasz Péter jezsuita volt, aki a gimnáziumhoz közel levő püspöki konviktusnak tanulmányi felügyelője és a diák-ifjúsági Mária-kongregáció vezetője volt. Eredeti, bár nem mindenben szerencsés módszerével, tolsztojánus elveivel igen nagy befolyást gyakorolt az ifjúságra. Dsida Jenőre is. A fiúk állandóan P. Olasz körül zibongtak, aki kétségtelenül széles körű tudásával, főképpen a természettudományok terén való tanultságával és beszéderejével lekötötte őket.” A „diák-ifjúsági Mária-kongregáció vezetője”-ként Olasz Péter gazdagította Dsida Jenő édesanyjától örökölt és a ferences rend által is ösztönzött Mária-tiszteletét. Ezt erősítette a korabeli erdélyi Mária-kultusz egyik értékes és fontos dokumentuma, *A Mária-kongregáció kézikönyve*, mely 1925-ben jelent meg Kolozsvárt a páter szerkesztésében. A hatást Dsida lírájában Mária-versek sora szemlélteti. Közülük a legszebb az *Arany és kék szavakkal*, mely egy kódexmásoló, az előtte tornyosuló könyvek nagybetűibe „örökké” Madonnát festő középkori barát áhítatával, a lovagi költők rajongó hangvételével, a népi virágénekek gyöngédségével és az *Ómagyar Mária-siralom* legszebb metaforáival magasztalja a Szűzanyát.

Barátságuk intenzitásába és eszmei indítékaiba betekintést nyújt az az ismertetés, amelyet a költő D. J. monogrammal 1928. január 15-én tett közzé a *Pásztortűz* hasábjain Olasz Péter *Fiú, légy férfi!* című könyvéről. Benne elismerő szavakkal illeti a szerző „bámulatra méltó sokoldalúságát”, „alapos tudását és tapasztalatait”, a műben tetten érhető „frissességet”, „élénkséget”, „érdekességet”, „meggyőző erőt” és a „minden elméleti bizonyítást elmellőző gyakorlatiasságot”. A kötet „a

serdülő fiú önnevelési problémájának okosan összeállított katekizmusa, melyben tömören, itt-ott drámai párbeszéd formájában minden megoldást nyer, amit csak a huszadik század az ifjúság elé megfejtésül odavet.”

Dsida az említett, ma is Eminescu nevét viselő líceumban érettségizett 1925-ben. Az érettségi bizonyítvány megszerzése csaknem botrányba fulladt. Az egyik szatmári újság 1924. évi karácsonyi mellékletében közölte *Karácsonykor* című versét, amelyben az iskola román igazgatója irredentizmust vélt fölfedezni, és az ország összes iskolájából ki akarta csapatni. A vers mélabús, nosztalgikus hangvételére, az „átoksúly alatt” görnyedő testvérek iránti részvét kifejezésére nyilvánvalóan Trianon szolgál magyarázatul. Az idézett névutós szószerkezet félreérthetetlenül a *Szózatra* utal.

A záró sor mégsem az impériumváltozásra, hanem 1914-re tekint vissza, mely még a béke, a föl nem dúlt remények hónapjaival kezdődött, de végül – a költő által másutt is megfogalmazott ítélet szerint – minden baj legfőbb okozójává vált: az első világháború kirobbanása szükségszerűen vezetett a trianoni tragédiához. A „fehér ünnep” pedig – a hétköznapi „tarkaságával” szemben – a karácsonynak, a szeretetnek, a békességnek a szimbóluma. Az irredentizmus vádját tehát a többségi türelmetlenség diktálta, amely – Láng Gusztáv szavaival – „nem elégedett meg Erdély kérdésének trianoni »rendezésével«, hanem még annak helyeslését is elvárta volna a kisebbségi helyzetbe került magyarságtól”:

*Találjátok ki, mire gondolok?
Arra, hogy ott künn hófehér a táj
s közeleg a szép mesés karácsony,
– s valami fáj.*

*Sok-sok testvérrre gondolok,
kik görnyednek az átoksúly alatt,
és velem együtt nézik a karácsonyt
és a havat.*

*Az élet sürgős utain
be mennyi minden tarkaság élér,
és milyen ritkán jön egy igaz ünnep,
ami fehér!*

*Azután arra gondolok,
hogy hoz-e most a kis Jézus fenyőt?
és jaj, de másképp írnám ezt a verset
– tíz év előtt...*

Az érettségi előtt álló diák Nagybánya parlamenti képviselőjéhez, Dragoş Teofilhoz fordult segítségért, aki megvédte őt a rosszhiszemű támadásoktól. A vizsgabizottságot lenyűgözte felkészültségével és csaknem tökéletes román nyelvtudásával, így érettnak nyilvánították.

Ez huszonegy főből mindössze ötnek sikerült...

Érettségi után – 1925 őszén – Kolozsvárra költözött, és szülei kívánságára beiratkozott az I. Ferdinánd – korábban és az 1940-es évtized elején: Ferenc József – Tudományegyetem jogi karára. Néhány hónap kivételével – 1928 novemberétől 1929 júniusáig Olasz Péter ajánlására és közvetítésével, megélhetési gondjait enyhítendő házitánító volt Abafáján a báró Huszár családnál – mindvégig Kolozsvárt élt. A „kincses város” gazdag és színes irodalmi életével új, fölfelé ívelő szakaszt indított el pályáján. Kitágult számára a láthatár, a legjelentősebb erdélyi irodalmi intézmények és folyóiratok is megnyíltak előtte.

Egy év múlva szívbetegsége miatt aggódó szülei is utána költöztek. Édesapja részére a kolozsvári székhelyű Erdélyi Római Katolikus Státus biztosított tisztviselői állást és a régi Fürdő utca 14. szám alatt szolgálati lakást is. Otthonuktól nem messze terült el a híres Sétatér és a még híresebb tó, mely Dsida kedvenc tartózkodási helye volt, s olyan remekműveket ihletett, mint *A tó tavaszi éneke* és a *Tóparti könyörgés*. Édesanyja egy ideig a római katolikus egyház által fenntartott aggmenház gondnoknője volt. A római katolikus egyházzal, elsősorban a helyi ferences renddel éppoly intenzív kapcsolatot teremtettek, mint Szatmárnémetiben.

Dsida Jenő Kolozsvárra már rendszeresen publikáló költőként érkezett. Első verseit Benedek Elek közölte a *Cimboráiban*. Neve a legendás, számos ifjú tehetséget fölkaroló és útjára indító gyermeklap 1923. augusztus 5-i számában tűnt föl először. Benedek Elek a következő szavakat intézte hozzá az *Elek nagyapó üzeni* rovatban: „A kezdőbetűk helyett egész nevedet kiírom, mert biztató tehetségre vallanak verseid. A Göthe-vers fordítása sikerült, nemkülönben az *Édesanya névnapjára* című is. A harmadik némi simításra szorul. Szívemből örvendek, hogy rövid időn belül két 6-ik gimnazistát ismertem meg, akik reménykeltően próbálgatják szárnyaikat: Baumgarten László (Gyulafehérvár) az egyik, te vagy a másik.” Ez az üzenet indította el a barátságot közte és Bányai-Baumgarten László között: vállvetve kapcsolódtak be az erdélyi római katolikus ifjúsági mozgalmakba.

A szerkesztői üzenetben cím szerint is megemlítette, 1923. június 10-én keletkezett vers, az *Édesanya névnapjára* a *Cimbora* 1923. augusztus 19-i számában látott napvilágot. Dsida önéletrajzában így idézte föl ezt az emléket: „Tizenöt és fél éves voltam, amikor első versem – valami kis névnapi köszöntő – megjelent Benedek Elek nagyapó *Cimborájában*, s akkor kaptam az első honoráriumot. Azóta sem voltam még olyan boldogan büszke és magammal megelégedett, mint akkor.”

1923 és 1928 között hatvankét verse, tíz műfordítása és három meséje jelent meg

a legendás gyermeklapban. 1923-tól 1925-ig itt látott napvilágot a legtöbb műve, ami növelte önbizalmát, magára találásában, költővé válásában fontos szerepet játszott. Köztük az ihlet szerencsés pillanataiban született, egyéni vonásokat mutató alkotásokat is fölfedezhetünk, nagyobb része azonban a témákkal, műfajokkal és formákkal kísérletező, a saját hangját kereső költő alakját idézi. Számos téma, motívum visszaköszön későbbi lírájában, olykor remekművek ihletőjeként vagy alkotóelemeként. Azt is nyomon követhetjük, hogy épp melyik magyar költő köteteit lapozgatta. Több versében a *Nyugat* első költőnemzedékének – például Ady Endrének, Juhász Gyulának, Kosztolányi Dezsőnek vagy Tóth Árpádnak – a modorára döbbenhetünk.

Az a Benedek Elek volt az első pártfogója és példaképe, aki – szembefordulva az Erdélyből az anyaországba menekülők 1918 és 1924 között kétszázévesre duzzadó tömegével – 1921-ben, hatvankét éves korában költözött vissza Budapestről szülőföldjére, Kisbaconba, hogy elárvult népét szíve megálltaig szolgálja.

„Elek nagyapó” erőteljes morális hatást gyakorolt Dsidára, akit a legkedvesebb „*Cimbora*-unoká”-jának tekintett. Világképe egyszerű és szilárd erkölcsi elvekre épült. Az egyik így hangzott: „Állj a védtelenek, gyengék közé; az erősek, hatalmasok oldalán harcolni nem virtus.” Egy másik így: „ne félj, ne szégyelld szeretni a hazát! Ma a világpolgáriasság a divat, de te ne hódolj e divatnak.” Egy harmadik pedig így: „Fajokat, felekezeteket, osztályokat egymás gyűlöletére nem neveltem, a *Szeretet* volt alapigéje minden egy könyvemnek.” Ezek az eszmék formálták Dsida Jenő gondolatvilágát is.

„Elek nagyapó”-hoz fűződő bensőséges kapcsolatába, a pályája küszöbén álló költő formálódó egyéniségébe nyújt betekintést az a két levél, mely megőrződött a Kisbaconba címzettek közül.

Az első 1924. január 3-án kelt Szatmáron, és így kezdődik: „Kedves jó Nagyapó! Most, mikor e sorokat írom, sűrű pelyhekben szállingózik kinn a hó, és én arra gondolok, hogy több akadályt fogok találni utamon, amíg célohoz érek, mint ahány hópehely leesik egy hosszú nap alatt. Az én céloim nem a dicsőség. Én nagyobb, többet akarok, én a népek szeretetét akarom. Ha ehhez az én szeretetem elég lenne, már célnál is lennék, mert senki sem szereti talán fajtát, anyanyelvét olyan lángolóan, mint én. De ehhez akarat, kitartás, munka és egészség is kell.” A szemelvény bizalmas hangvétele, gondolatvilága és néhány utalása arról tanúskodik, hogy kapcsolatuk, levelezésük nem ezekkel a sorokkal kezdődött. Ezt tanúsítja a folytatás is, mely – nyilvánvalóan „Elek nagyapó” megjegyzésére válaszolva – az „elbizakodottságot”, „minden haladás legnagyobb ellenségé”-t kárhoztatja. Az elbizakodottsággal szembeállítja a büszkeséget, amelyre a legkézenfekvőbb példát idézi: „Büszke vagyok a Nagyapó szeretetére és dicséretére, de csak előlegezett ajándéknak tekintem őket, melyeket utóbb szeretnék erőmtől telhetően kiérde-

melni.” Újévi köszöntőt mond, beszámol egészségi állapotáról, szívbetegségéről. Új verset is küld, a *Hervad a virágom* címűt, amely a *Cimbora* 1924. március 16-i számában látott napvilágot. Nyilvánvalóan a címzett kérésének eleget téve, másodsor is mellékeli a *kis virág* című Goethe-vers fordítását, mellyel a gyermeklap 1924. március 30-i számában találkozhatunk. Bizonyára „Elek nagyapó” érdeklődésére felel, amikor műhelytitkairól vall. Számára az írás – úgymond – „semmiféle nehézséget sem okoz”, kikapcsolódást, pihenést és szórakozást jelent, versei könnyen és gyorsan születnek. Eldicsékszik azzal, hogy jól halad az idegen nyelvek tanulásában, különösen a románban, már verset is írt a többségi nemzet nyelvén.

A másik Benedek Eleknek küldött Dsida-levél 1924. július 10-én íródott. Egy Kisbaconba címzett, máig kallódó „hosszú színdarab” postai „elsikkasztását” panasolja. Sürgeti a már elküldött versek megjelenését, amelyeket „egy sereg” újabbal egészít ki. A hetedik osztályt még alig maga mögött tudó gimnazista beszámol „színjeles” bizonyítványáról, a tanévzárón kapott pénz- és könyvjutalomról. Most már „dicső nyolcadikos”, megszolgált pihenését tölti, és a német nyelv tanulására fordítja legtöbb idejét. Az utolsó bekezdésekben beszámol a Bányai-Baumgarten Lászlóval kialakult barátságáról, vele folytatott levelezéséről. Mellékel egy levelet, melyet a gyermeklap egyik csehszlovákiai – Malackán élő – költőpalántájának, Virsik Máriának írt, de címét nem ismeri, ezért továbbítására „Elek nagyapó”-t kéri meg. Így szövögette Benedek Elek a „*Cimbora*-unokák” között a „határtalan” szeretet és barátság szálait.

Az idős mester személyes példájával, egész tevékenységével életre szóló útmutatást adott ifjú barátjának, szülőföldje és nemzete iránti hűségre, szeretetre nevelte őt. Nem a nemzeti öncélúság és kizárólagosság hirdetője volt: a krisztusi tanok szellemében más népek sajátos értékeinek a megbecsülésére, idegen nyelvek tanulására biztatta kis tanítványát. Különösen fontosnak tartotta és a *Cimbora Elek nagyapó üzeni* rovatában gyakran hangoztatta is, hogy az erdélyi gyermekeknek a magyaron kívül a két testvérnép nyelvét, a román és a németet is illik megismerni. Az ő érdeme is, hogy Dsida – a *Psalmus Hungaricus* idézve – „nyolc nemzet nyelvén” szövegezték életében, és „minden fajták lelke” fűrdette. Az idézett első levél tanúsága szerint külön figyelmet és gondot fordított a román nyelv tanulására. A *Cimbora* 1923-as évfolyamában megjelent két műfordítása is román költőtől való. A második levélben beszámol arról, hogy a német nyelvet is szorgalmasan tanulja. Bányai-Baumgarten László 1924. szeptember 7-én a következőket jegyezte naplójába: „Jenőnek sokkal rendszeresebb az olvasottsága, mint az enyém, és filozófiai műveltsége is van. Románul meg majdnem folyékonyan társalog. Igaz, hogy alkalma is van rá. Németül meg franciául majdnem szótár nélkül olvas.”

„Bámulatatos nyelvérzéke volt – tanúskodik egykori munkatársa, Karádi Nagy Lajos 1962. március 24-én kelt, hozzám írt levelében. – Hibátlanul tudott: néme-

tül, franciául, románul, nem tökéletesen angolul és oroszul, de ez nem gátolta abban, hogy Puskin néhány versét magyarra fordítsa. És ami még jobban bizonyítja nyelvérzékét: egyike volt azoknak Erdélyben, akik dr. Kiss Géza egyetemi tanáron, az elhunyt Gálffy Zsigmond unitárius kollégiumi igazgatón és Baráth Béla kolozsvári római katolikus apát-kanonok plébánoson, valamint Márton Áron jelenlegi erdélyi római katolikus püspökön kívül a legjobban tudtak latinul. Csaknem folyékonyan beszélt latinul.” A fölsoroltakon kívül 1933-ban – itáliai utazásra készülődve – az olasz nyelvben is szerzett némi jártasságot. Gazdag és értékes műfordítói munkásságához nem volt szüksége nyersfordításokra.

Láng Gusztáv szerint Benedek Elek és Dsida Jenő nemcsak levelezés útján állt kapcsolatban egymással, hanem személyesen is. Azokban az években – olvashatjuk Dsida-monográfiájában – Benedek Elek „rendszeresen látogathatott Szatmárra, s feltehetően kedves diák-munkatársa számára is szakított időt”. Ott székelt ugyanis a *Cimbora* kiadóhivatala, ráadásul Benedek Eleket a szatmári újságírók egyesület 1923. október 7-én elnökévé választotta. Bár a szatmári utak rendszerességét *Benedek Elek irodalmi levelezése* – mely Szabó Zsolt gondos jegyzetei révén szinte naprakész információkat nyújt „Elek nagyapó” erdélyi életéről – nem erősíti meg, egy további adat részben igazolja Láng Gusztáv hipotézisét. 1924. október 17-én és 18-án a szatmári újságírók kétnapos ünnepet szerveztek Benedek Elek tiszteletére. Dsida Jenő jó előre értesült a tervezett eseményről, részt vett előkészítésében is. Barátja, Bányai-Baumgarten László 1924. szeptember 23-án ezt jegyezte naplójába: „Jenő írja, hogy... odamegy Szatmárra Elek nagyapó, és az újságírók napján Jenő is fog szerepelni a verseivel...” Az első napon irodalmi estet rendeztek a nagyoknak, másnap mesedélután a kicsiknek. Dsidára a mesedélutánon – amelyen Benedek Elek *Többsincs királyfi* című mesedramáját adták elő – látványos feladat várt: a nagy sikert aratott bemutatón ő öltötte magára az Őr jelmezét. Ez abból az élménybeszámolóból derül ki, amelyet „Elek nagyapó” tett közzé *Szatmári szép napokról* címmel a *Cimbora* 1924. október 26-i számában. A cikk egyenként és név szerint méltatja a mesedráma szereplőit, közöttük Dsida Jenőt, a *Cimbora* „kedves poétá”-ját is: „mind nagyszerűen játszottak, nem volt semmi zavar, megakadás – gyönyörűen folyt le az egész játék”.

Néhány, a *Cimborában* megjelent Dsida-versre és -műfordításra külön is szeretném föl hívni a figyelmet.

1924-ben elsőként, január 6-án egy világhíres, magyarul is többször megszólaltatott Heine-vers fordítása, az *Oly kedves, tiszta, szép vagy...* látott napvilágot a gyermeklapban. Erről „Elek nagyapó” legidősebb fia, Benedek Marcell is őrzött emléket. 1963. szeptember 2-án hozzám írt levelében fölidézte, hogy édesapja „egy nyáron” – minden bizonnyal 1923 nyarán – „elragadtatva” mutatta meg neki „a formailag tökéletes” Heine-fordítást, melyet maga is megcsodált. Hasonló szavakkal méltatta az átültetést *Naplómat olvasom* című 1965-ben megjelent könyvében

is. A tizenötödik életévét alig betöltött gimnazista teljesítménye a népdalokra emlékeztető, sallangtalan egyszerűségével, természetességével nem vallana szégyent a vers magyar műfordításainak a versenyében sem. Külön figyelmet érdemel az a fordítói bravúr, hogy a kezdő sor minőségjelzőit a záró sorban fordított szórendben ismétli meg, s ezzel mintegy ékes keretbe foglalja a meghitt hangulatot árasztó, makulátlan érzéseket megszólaltató alkotást:

*Oly kedves, tiszta, szép vagy,
Mint egy fehér virág,
De hogy szívem ne fájna,
Nem bírok nézni rád.*

*Kezem fejedre téve
Kérem jó Istenem:
Tartson meg mindig ilyen
Szép tisztán, kedvesen.*

Estharangok című, remekbe formált szonettje az 1924. április 6-i lapszámban jelent meg. A Juhász Gyula impresszionista tájköltészetére, szonettjeinek szerkesztésmódjára, szelíd mélabújára emlékeztető vers fölillantja Dsida Jenő tehetségének igazi méreteit és távlatait. Ezt szemlélteti az a szép elemzés, amelyet Láng Gusztáv írt róla Dsida-monográfiájában. Soraiban mély átéléssel örökíti meg a naplemente szépségét, misztikus, imára serkentő hangulatát.

Az 1925-ös évfolyam október 11-i számában látott napvilágot az *Imádság* című vers, melyet „Mihai Eminescu után románból” fordított. Szatmáron kelt 1925. május 28-án:

*Imádkozzunk Máriához,
a tengerek csillagához:
Körülöttünk hullám tombol,
mentsél ki a hullámokból!
Imádandó csillag-szemed
ha felénk tűz,
átjutunk az örvény felett.
Tiszta Anyánk, örökké szűz
Mária!*

Az átültetés megragadó, ihletettsége és formai szépsége adalék Dsida Jenő és a Boldogságos Szűz bensőséges viszonyához is.

A műfordítás idézett adatai nem szerepelnek Réthy Andor bibliográfiájában, mely Dsida Jenő *Versek* című, a bukaresti Irodalmi Könyvkiadó emblémájával 1966-ban megjelent kötete függelékében jelent meg. Föltüntette ugyan, de nem a gyermeklapra, hanem „a Dsida család birtokában lévő kéziratos anyag”-ra hivatkozott. Ugyancsak 1966-ban jelent meg *Eminescu költeményeinek* Kacsó Sándor által szerkesztett kötete a bukaresti Irodalmi Könyvkiadó emblémájával. Ennek a függelékében látott napvilágot Réthy Andor *Eminescu – magyarul* című bibliográfiája, melyben már a *Cimborára* történő hivatkozással szerepelt a fordítás úgy, hogy a feltehetően Dsida által rögtönzött címet a szerző visszafordította románra. Ismerte Szemlér Ferenc is, utalt rá Dsida Jenő összegyűjtött műfordításainak 1969-ben megjelent, általa szerkesztett kötetében, de kihagyta a gyűjteményből, mert szövegét nem tudta azonosítani.

Feltehetően azért nem járt sikerrel a fordítás azonosítása, mert nem önálló címmel ellátott Eminescu-műről van szó. Mózes Huba hívta föl a figyelmemet arra, hogy az idézett szöveg egy szanszkrit című Eminescu-vers, a *Ta twam asi* című len ima betétje.

Benedek Elek gondoskodó szeretete Kolozsvárra is elkísérte Dsidát.

A Dsida család utcájában, a Fürdő utcában lakott tőlük néhány házzal odébb közös albérletben Hunyady Sándor és Kuncz Aladár, akikkel a költő később barátságot kötött. Ehhez szolgáltatott indítékot Benedek Elek Kuncz Aladárnak címzett ajánlólevele, melyet Dsida magával hozott Kolozsvárra. Ők hárman gyakorta együtt töltötték az éjszakát is valamelyik kolozsvári kávéházban, hajnalig tartó, termékeny eszmecsere folytatva. Bizonyára egy ilyen átvirrasztott éjszaka hajnalán szívében „sok apró-cseprő dallal” hazafelé tartó költő találkozott *Az utcaseprő* című vers lírai hőisével is.

A *Nyugat* ízlésén nevelkedett Kuncz Aladár, aki az 1920-as évek erdélyi magyar irodalmának egyik legnagyobb tekintélye volt, segítette Dsidát a költői és az újságírói érvényesülésben. Nem tagadva meg Benedek Elek „röghöz kötöttebb”, szülőföld-centrikusabb gondolkodását, a klasszikus és a modern európai kultúra magaslataira vezette őt, a transzilvanizmus fölkészült és elkötelezett híveként pedig hozzájárult egy demokratikus Erdély-kép kialakításához. Dsida Jenő két megrázó, remekbe formált versben örökítette meg barátságukat, mindkettőben az élete derekán, 1931-ben rákbetegségben elhunyt mentorát siratta (*Két vers Kuncz Aladárhoz: Szobor és drágakő, Immáron ötvenhárom napja*).

Rajta kívül Csűrös Emíliának, a *Cimbora* Dsidánál jó tíz évvel idősebb és már aktív újságíróként dolgozó munkatársának is ajánlólevelet írt „Elek nagyapó”. Ennek átadására György Dénes így emlékezett: „1925 szeptemberében egy frissen érettségizett, vékony fiatalember lépett be az *Újság* című lap helyiségébe, ahol

dolgoztam. Csűrös Emíliát, a *Cimbora* főmunkatársát, kiadóhivatalunk tisztviselőnjét kereste Benedek apó levelével, amely különben az *Újság* egész munkaközösségének szólt: »Karoljátok föl Dsida Jenőt, a már kész költőt, aki a *Cimbora* szárnyai alatt nőtt s már ki is nőtt a szárnyai alól.« [...] Csűrös Emília szállást szerzett, öreg háziasszonya ideiglenesen befogadta Dsida Jenőt. Én pénzt előlegeztem a kosztolásra és az egyetemre való beiratkozásra.»

A kolozsvári években ritkábbá váltak, de 1928-ig nem szűntek meg Dsida Jenő és a *Cimbora* kapcsolatai. Ezt nemcsak a földrajzi távolság magyarázza, hanem az is, hogy kinőtt az „unokakorból”, s a „kincses városban” új élmények és tennivalók vártak rá.

A Kolozsvárra költözést követő esztendőben, 1926-ban már csak négy verse látott napvilágot a gyermeklapban, de mind a négy említésre érdemes. A január 10-i lapszámban megjelent *Élet* címűben ugyanazzal a metaforával találkozhatunk, amellyel Ady híres versében, *A fekete zongorában*. Az életet Dsida is hangszerrel azonosítja, melynek sorra elszakadnak a húrjai, s mikor az utolsó is elpattan, „örök csend” borul rá.

Az *Úton* január 31-én látott napvilágot:

*Rálépünk a göröngyre,
azután hátra se nézünk,
csak törtetünk előre.*

*Mi csak tornyokat látunk
és nem látjuk, hogy a göröngy
nevet vagy sír utánunk...*

Az idézett vers az első frappáns kifejezése annak a később is vissza-visszatérő gondolatnak, hogy a lét legfőbb és legnagyobb titkai nem a látszatok délibábjaiban, a csillogó külsőségekben, hanem a legparányibb és legtünékenyebb jelenségekben tömörödnek, az igazi értékek nem a „fecsegő felszínen”, hanem a „hallgató mélyben” rejtőznek. A népdalainkban is előfordul toronyszimbólummal együtt ezt a gondolatot ismétli meg a *Mélyre áások* című költemény nevezetes befejezése is:

*Mások
minél nagyobb tornyot emelnek,
annál mélyebbre áások.*

A torony és a por ellentéte *A föl-földobott kő* című Ady-versben is fölbukkan.

A *Csengő-bongó versike a mókuskáról* – mely a *Cimbora* április 18-i számában látott napvilágot – „csengő-bongó” rímei és ritmusa miatt méltó figyelemre, Dsida Jenő kései költészetének önfelelt játékosságát és nosztalgiával áthatott atmoszféráját idézi. Erre a versre utal az *Elek nagyapó üzeni* rovat egyik szerkesztői üzenete a *Cimbora* július 18-i számában. Egy budapesti „unoka”, Aczél Sári a címzettje: „Nem csuda, hogy megrikatott Dsida Jenőnek a kis mókuskáról szóló gyönyörű verse. Ő ez idő szerint első éves jogász a kolozsvári egyetemen. Már kis gimnazista korában feltűnő szép verseket írt, s erős a hitem, hogy ha úgy fejlődik tovább, mint ahogy fejlődött idáig, nem sok idő múltán a legkiválóbb költők sorában fogják emlegetni a nevét.” Az idő fényesen igazolta Benedek Elek próféciját.

A *Papírhajók* október 20-án jelent meg. Andersen-mesék motívumaira épül, és megelőlegezi a *Jegenyék* című vers kétségbeesett látomását ember és ember harmonikus egymásra találásának lehetetlenségéről. Két kisgyerek papírhajókat bocsát a folyóvízre, és ólomfigurákat helyez rájuk. A mesealakokkal útnak induló papírhajókat egyforma sebességgel sodorja a víz, ezért a távolság nem csökken közöttük. A *Jegenyék* című versben megénekelte, egymás közelében magasra növő fákat is folyton egy irányba lengeti a szél, ők sem szabadulhatnak a végzetes egyedüllét fogságából. A záró sorokban a költő így oldja zsongító muzsikává szorongását, fájdalmát, emelkedik sors diktálta magánya fölé, beavatva olvasóját a költészet legszebb és legnemesebb hivatásába is:

*A légben, a szélben,
fent, odafent
egyszerre tagadnak
s intnek igent
és – jaj, sose tudnak
összeborulni...*

Tóth Árpád kiáltotta világgá *Lélektől lélekig* című versében ilyen szemléletesen s ekkora kifejező erővel az ember és ember közötti, leküzdhetetlen távolságot.

Végül megemlítem, hogy Dsida két verset is írt Benedek Elekhez, mindkettő megjelent a *Cimborában*. Az egyik, *A csemetefa éneke* című szonett, melyet „Elek Nagyapónak, a jóságos faültetőnek” ajánlott. 1924. május 16-án íródott, de csak az 1927. március 1-jei lapszámban látott napvilágot. Benedek Elek *Öreg faültető éneke* című verse ihlette, mely a gyermeklap 1923. október 14-i számában olvasható. A szonett ennek a versnek a motívumaira épül. A tanítvány alázatával, a sarjadó csemetefa hálójával néz föl mesterére, „a jóságos faültetőre”, akit szellemes, leleményes, sokatmondó képi fantáziával becézget:

*Ti szálló lepkék, döngicsélő méhek,
Ha erre sétál, vegyétek körül!
Hiszen tudjátok: mennyire örül,
Ha lány zsongással tavaszról meséltek...*

*...Szemében ifjú, tiszta öröm ül,
Haja fehér, de szíve még fehérebb,
Ha rút-gorombán bántja is az élet,
Ő mindig szeret, mindig könyörül.*

*Minden örömet tőle kaptam kölcsön;
Övé legyen majd ízletes gyümölcsöm,
Virágomat az Ő fejére hintsem:*

*Hűsen legyen velem, árnyékkal kínálva,
Sátorom legyen leghívebb tanyája! –
Jóságos ember, – áldja meg az Isten!*

A másik verset, az *Erdélyi gyermek imája* címűt az 1928. május 21-én megrendezett kolozsvári „*Cimbora*-mesedélután”-ra írta, és ott föl is olvasta. Az a vallomás zárja, hogy az alkotás lírai hőse „minden este... összetett kezekkel” imádkozik „Elek nagyapóért, / drága nagyapóért”. A vers – és annak megindító befejezése – a *Cimborához* fűződő kapcsolat végét is jelzi.

A költőt egyre inkább magával ragadta Kolozsvár pezsgő szellemi élete. A Trianont követő első évek benuktatásából az idő tájt ébredt új öntudatra, teremtette meg a továbbélés feltételeit biztosító intézményrendszerét a kisebbségi sorsra ítélt magyarság. Dsida megszakitotta jogi tanulmányait, és szívvel-lélekkel az újjászülető erdélyi magyar irodalom szolgálatába szegődött. Elsősorban a transzilvanizmus jegyében szárnyat bontó, az autonóm erdélyi hagyományok őrzését és gyarapítását hivatásának tekintő, a magyar, a román és a szász nép megbékélését hirdető Helikon-mozgalomhoz fűzték szoros szálak. „Mindenekfölött hittel hiszek Erdélyben. Ebben a szabadszellemet, humánus sugárzó földben látom a jövő magyar irodalmának kovászát” – fogalmazta meg hitvallását 1930-ban az *Erdélyi Helikon* hasábjain, mintegy megismételve Ady Endre *Ismeretlen Korvin-kódex margójára* című – a transzilvanizmus megszületését ösztönző és eszmevilágát megalapozó – tanulmányának a próféciját, hogy a demokratikus és liberális hagyományokban igen gazdag, műveltségét nyugat-európai mérce szerint alakító, három kultúrát egyesítő, az anyaországnak vallási és nemzeti türelemre régóta példát nyújtó Erdély lesz a magyar újjászületés bölcsője.

A mozgalom kibontakozásának első állomása az Erdélyi Szépmíves Céh nevű könyvkiadó-vállalat létrehozása volt 1924-ben. 1926 nyarán báró Kemény János marosvécsi kastélyába hívta az erdélyi magyar írókat, akik Helikon néven egyesültek, majd ugyanott évenkénti tanácskozássra gyűltek össze. Az írócsoport védnökséget vállalt az Erdélyi Szépmíves Céh fölött, és újabb két év múlva, 1928 májusában megindította az *Erdélyi Helikon* című folyóiratot.

Dsida közvetlen, sokirányú és tevékeny szerepet játszott a mozgalom térhódításában. Kós Károlyhoz, az Erdélyi Szépmíves Céh első számú megalapítójához, irányítójához, az írócsoport legdinamikusabb egyéniségéhez és – mint már említettem – Kuncz Aladárhoz, a transzilvanizmus egyik legtehetségesebb szószólójához munkatársi és baráti viszony fűzte. Becsülte és pártfogolta őt a „helikoni hadak” vezére, az *Erdélyi Helikon* főszerkesztője, gróf Bánffy Miklós és a marosvécsi írótalálkozó házigazdája, báró Kemény János is.

Második és harmadik verseskönyve az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában látott napvilágot, melynek egy ideig a lektori tisztét is betöltötte. A kezdetektől munkatársa volt a polgári eszméket hirdető *Erdélyi Helikon*nak, néhány hónapig versrovatát is szerkesztette. 1929-től minden évben meghívást kapott a helikoni íróközösség marosvécsi találkozóira, s egyedül az 1937-esről maradt távol nászútja miatt. Előfordult, hogy a jelenlévők nevében ő köszöntötte a házigazdát, s többször is beszámolót írt a tanácskozásokról.

Szoros szálak fűzték a *Pásztortűz* című, jelentőségében és színvonalában az *Erdélyi Helikon*nal versengő, konzervatív szellemű folyóirathoz is: 1927 decemberétől 1930 júniusáig a technikai, majd a felelős szerkesztő feladatkörét látta el. 1935. január 7-től a *Keleti Újság* című napilap helyettes szerkesztőként foglalkoztatta. 1932 januárjától a nagyváradi római katolikus napilap, az *Erdélyi Lapok* kolozsvári tudósítója volt.

A korabeli erdélyi folyóiratok közül egyedül a marxista *Korunk*tól határolódott el.

1929-ben tagjává fogadta a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Társaság, 1930-ban pedig az Erdélyi Magyar Irodalmi Társaság. 1932-ben titkárává választotta a romániai PEN Klub magyar tagozata.

Közéleti szerepvállalásainak újabb fejezetét jelenti, hogy aktívan bekapcsolódott a romániai magyar ifjúsági mozgalmakba. 1930-ban az *Erdélyi Fiatalok* című, Kolozsvárt szerkesztett „romániai magyar főiskolás lap” alapítói és szerkesztői között láthatjuk. Az erdélyi magyar irodalmat új korszakába átvezető folyóirat hasábjain az impériumváltozás után felnövekvő, a megváltozott körülményekre az idősebbeknél nyitottabb és fogékonyabb, a korszerű ön- és helyzetismeret igényével fellépő ifjú nemzedék hallatta hangját, keresett válaszokat a fasizálódó Európa és az erdélyi kisebbségi sors kihívásaira.

Az erdélyi ifjúsági mozgalmakkal kialakított kapcsolatait erősítette, hogy 1930. május 8-án a Kolozsvári Magyar Egyetemi Hallgatók Egyesülete – Szabó T. Attilával együtt – alelnökévé választotta.

Jelentős szerepet játszott Erdély római katolikus vallási mozgalmában is. Édesanyja példáját követve – Sas Péter szerint valószínűleg még Szatmárnémetiben – belépett a ferencesek harmadik, világi rendjébe. Lelkiatyjaként, gyóntatójaként Olasz Péter helyébe az 1920-as és az 1930-as évek fordulóján Márton Áron, a későbbi gyulafehérvári püspök, Erdély lánglelkű apostola, a magyar katolicizmus egyik legfénylőbb szelleme lépett. 1928 júliusában ismerték meg egymást, amikor Dsida *A vers és a lélek* címmel előadást tartott a Marosvásárhelyen megrendezett fiúkongresszuson, melynek megszervezésében Olasz Péter is részt vett, s a helyi római katolikus főgimnázium akkori hittanára és szubrégense, Márton Áron volt a rendezője és a házigazdája. Különösen intenzívvé vált együttműködésük 1932-től, amikor Márton Áront a kolozsvári magyar egyetemi ifjúság lelkipásztorává nevezték ki. Ettől az évtől Márton Áron irányította az Erdélyi Katolikus Népszövetség egyetemi és főiskolai szakosztályát is, mely csakhamar Dsida Jenőt választotta elnökévé. 1931-ben tagjai közé fogadta az Erdélyi Katolikus Akadémia, melynek 1933-tól ő volt az első fizetett központi titkára.

A pályakezdő Dsidára Benedek Elek mellett az impériumváltozást követő időszak egyik legjelentősebb és legnépszerűbb költője, a kisebbségi magyarság élő lelkiismerete, a *Pásztortűz* alapítója és szerkesztője, Reményik Sándor gyakorolta a legnagyobb hatást. Láng Gusztáv Dsidáról írt monográfiájában példák sorával illusztrálta, hogy 1925 táján elsősorban Reményik közvetítése révén fedezte föl és illesztette költői világképébe a transzilvanizmus szellemében fölvirágzó romániai magyar irodalom sajátosságait és értékeit. Bizonyosságául többek között három *Erdély* című, az említett esztendőben keletkezett versére hivatkozott. Mindháromban megtalálhatjuk a transzilván líra egyik jellegadó tematikus elemét, a szülőföldhűséget. Az első, melyet április 29-én írt, a „régí mondák”, a „hun mesék” földjeként említi Erdélyt, fölötte „csillag-csodáktól terhes ég”, Csaba királyfi emléke ragyog. „Kemény föld, de szeretem mégis, / mert csodaszép, mert meseszép” – fogalmazza meg a transzszilván költészetre oly jellemző paradoxont. A szeptemberi keltezésű második *Erdély*-vers egyik részlete, az „itt maradsz, itt élsz mindörökké, / itt porladsz néma, szürke röggé, / ha rád borul a ködös ősz” a *Szózat* reminiscenciájaként is értelmezhető, a bölcső és a sír toposzát involválja. Befejező strófája a Reményik Sándor költészetében is gyakran fölbukkanó szülőföld-szimbólumot, az erdélyi havasok világát idézi:

*Csókoló szemmel nézek végig
a messzi havas hegyeken:
dalolok róluk halkán, lágyan
és simogató, örök vágyban
a köveket is szeretem.*

A vers záró vallomását ismétli meg és fokozza tovább a szintén 1925 szeptemberében született harmadik *Erdély*-vers egyik részlete: „Letérdeltem az út szenyves sarában: / úgy csókoltam a kerékverdeső / otromba, sáros, kemény köveket”, miközben „Fekete varjak kavargotak / fejem felett...” Ez a vészjósló madár Reményik–Végyvári *Eredj, ha tudsz!* című versében is fölbukkan.

Az 1925. május 12-én született *Régi könyv* azon gyötrődik, vajon Isten húzta-e meg a „honhatárokat”. A június 7-én kelt *Kálvária* a megcsónkított Magyarország sorsát Krisztus goltajárásával állítja párhuzamba. A július 17-én datált *Néptemetés* a nemzethalál víziójával viaskodik. Ez gyakori témája volt a régi magyar lírának is, Trianon után pedig új értelmet nyert. Az augusztusban keletkezett *Magyar lányok* az otthon maradás ethoszát sugallja. Hűségvallomását erősíti meg augusztus 20-án *Erdélyi bércek* című költeményében, mely az *Erdély*-ciklusban is föltűnő hegyszimbólumra épül. A transzilván lírában – mutat rá Láng Gusztáv – a húszas évektől a tájszimbólika vált a szülőföldkultusz legjellemzőbb kifejezőjévé.

Reményik Sándor Trianont követően Végyvári álnéven szólaltatta meg a hazája feldarabolása, Erdély elcsatolása miatt érzett fájdalmát. Dsida Jenő idézett alkotásaiban – mesterénél szelídebb, elégikusabb hangon – mindenekelőtt a Végyvári-versek gondolatvilága idéződik, az *Eredj, ha tudsz!* költőjének dacos, szenvedélyes szülőföldszeretete ölt formát. Ösztönző példát és mércét jelentett számára az akkortájt Erdélyben és a maradék hazában is igen népszerű idősebb pályatárs erkölcsi bátorsága, helytállása, szűkebb és tágabb hazája iránt érzett szeretete és hűsége, a trianoni ítélettel szembeszegülő, nemzetféltő aggodalma. Különösen az erdélyi haza emblémáját jelentő hegyszimbólum sűrű előfordulása emlékeztet Reményikre. Ez a jelkép, az erdélyi hegyek, havasok kultusza egész pályáját végigkísérte.

Reményik iránti nagyrabecsülését és szeretetét nemcsak az idézett versek szemléltetik. 1924. augusztus 29-én levélben is fölkereste őt. „Régóta határoztam el magamat erre a lépésre – kezdi sorait –, hogy a költészet felé hajtó vágyaim megnyilatkozására nézve Öntől kérjek tanácsokat, mint legilletékesebbtől”. Beavatja őt útkeresésébe, elmondja, hogy indulásakor elsősorban Petőfi és Reviczky költészete ragadta meg, mintegy másfél esztendőn át az ő nyomukban járt. „Az Ön munkái szélesítették ki látókörömet, és vezettek be a modern lírá-

ba” – folytatja vallomását. Szeretne kiszabadulni az őt ért hatások, konvenciók hálójából. Az irányváltáshoz, egyéni hangjának megtalálásához támogatását, tanácsait kéri.

Reményik Sándort nem érte váratlanul Dsida jelentkezése. Áprily Lajos már korábban fölhívta rá a figyelmét, vele egyetértve fedezte föl benne az erdélyi magyar líra sokat ígérő tehetségét. Dsida 1924. szeptember 25-én hozzá intézett leveléből az is kiderül, hogy Reményik válaszolt soraira, s többek között az Ady-utánérezéstől, a groteszk és banális képek használatától óvta. Újból arra kéri mesterét, hogy tanácsalanságait, kétségeit ezután is megoszthassa vele, mert hozzá fordul a „legtöbb bizalommal”.

A Reményik árnyékában eltöltött időszak is jó másfél évig tartott. Pályájának ebben a periódusában mind közelebb került az anyaországi *Nyugat*-mozgalom, főként Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső költészetéhez. A Petőfi- és a Reviczky-nemzedék költői öröksége után megismerkedett a nyugatosok által meghonosított esztétizáló modernséggel. Ebbe az irányba vezette Reviczky hangulatlírája, modern nagyvárosi nyugtalansága is. Az esztétizáló modernség – főként az impresszionizmus – stílusterkvéseivel színesítette költői eszköztárát a helikonista költőtriász, mindenekelőtt Reményik Sándor és Áprily Lajos lírája is. Formaművészete szintén az idézett költőktől és a szecesszió szépségkultuszától kapott ösztönzéseket.

Reményik Sándornak ajánlotta *Csak egy jó van: a béke* című, 1925. április 28-án írt versét, melyben egy jellegzetesen impresszionista hangulatot ragad meg. Hozzá intézte *A tenger* című, 1926 augusztusában keletkezett költeményét is, melynek a szövegébe rejtette mestere addig megjelent köteteinek a címét.

Reményik Sándor tanácsairól és intelmeiről csak az idézett Dsida-level tudósít, eredeti szövege nem maradt fenn a költő hagyatékában. Különösen az Adyval kapcsolatos részlet elvesztését sajnálhatjuk, mert ismeretében még inkább megérténénk a „poeta angelicus” eredendő, költői alkatával is magyarázható idegenkedését a *Nyugat* első számú költőfejedelmétől. A Dsida-versek könnyed játékosága, az élet apró örömeire, miniatűr szépségeire is érzékeny költői attitűdje eleve pörölt az Ady-életmű „tusázó, véres szellemé”-vel, komor, tragikus pátoszával. Közelebb állt hozzá Reményik egyszerűbb, természetesebb, bensőségebb hangvétele, mely a természet, a való élet, a hétköznapok „csendes csodái” iránt is kivételes fogékonyságot mutatott. A Reményik-hatás is hozzájárult tehát annak az ars poeticának a megszületéséhez, amelyet önéletrajzi ciklusa *Tarka-barka strófák* című versében fejezett ki a legrelevánsabban. A „farsangi rigmusok”-kal, „mókás felköszöntők”-kel, „Szilveszterre tákolt színpadai bohóságok”-kal bíbelődő költő följajdul, amikor Adyra gondol:

Az ő tusázó, véres szellemének hatása, hogy a játszi hangulat megvetve bujdosik a magyar ének berkeiben és többé nem mulat. Kik vígat írtak, szemlesütve félnek, mint csempészek, ha zubbonyuk alatt tilos bankókat rejtenek a ráncok s matatják őket vizslató fináncok.

Kicsit nagyképűek vagyunk s olyan jelmondatunk is: „Századokra termelj s tekintsd magad halálos komolyan!” Lantunk nyögesztő, félmázsás teher, mely úgy zeng, mint jégzajláskor a folyam s nem pengi ki a habzó, fürgé csermely ezüstkövek közt zirrenő neszt. Pedig be szép a könnyű, halk beszéd!

Nagyrészt ebből az ars poeticából származnak Dsida Jenő lírájának legeredetibb és legmaradandóbb, Reményik Sándor által is inspirált és megbecsült értékei.

Az *Erdélyi Helikon* lapjain 1929-ben tette közzé önéletrajzát. Földézte addigi életútját, majd ezekkel a rá oly jellemző, elragadtatott, érzelmgazdag és gyermeken tiszta sorokkal zárta bemutatkozását: „A szenvedést is megkóstoltam már, néhány évig állandóan levert voltam és szomorú. Most huszonkét éves vagyok, de napról napra fiatalodom. Éjszakánként szépeket álmodom, rendületlenül hiszek Istenben és az emberekben. Hiszek a nőben, a versben, a szépség és jószág missziójában. Valami lesz belőlem, de még nem tudom: mi.”

Hogy mi lett belőle? Molter Károly szavaival: költő, semmi más, ég és föld közt lebegő örök gyermek.

1928 elején megjelent első kötete, a *Leselkedő magány* radikális stílusváltásról tanúskodik: az avantgárd égisze alatt született, bizonyosságul annak is, hogy a pályakezdő Dsida milyen céltudatosan és következetesen gazdagította költői eszköztárát. A Petőfi-, Reviczky- és a *Nyugat*-korszak költői eredményeinek egymásba fonódó elsajátítása után az avantgárd modernség is alakítja világképét és formakultúráját. Háttérbe szorul, elcsöndesedik verseiben a kisebbségi sorsvállalás témaköre, mindinkább az általános emberlét kérdései, eredendő titkai foglalkoztatják. Expresszionista szabadverseiben szorongó nyugtalansággal vagy szelíd melankóliával szólaltatja meg az első világháború után fölnőtt nemzedék válsághangulatát, kiáltja világgá magányát és kiszolgáltatottságát, végességének,

mulandóságának fájdalmát, a reménytelen sóvárgást a boldogság és a szerelem után, a valóság lényeg szerinti megismerésének és megmagyarázhatóságának lehetetlenségét is.

A versgyűjtemény egyik alaproblémája az egyén magára hagyatottsága, az ebből fakadó kollektivitás-vágy és a benne rejlő, szemérmes messianizmus. Ennek a kifejezésére szolgálnak az uralkodó stíluselemek: például a téli táj toposza, a ködmotívum, a titok-élmény, a költő által érzékelt valóság és az ideák világa közötti feloldhatatlan ellentét, a Platónról örökölt barlanghasonlat föltűnése *A kietlenség* versében.

A kötetéről Reményik Sándor recenziót tett közzé a *Pásztortűz* hasábjain. Dicséri Dsida nyelv- és formaérzékét, de a sorok közé rejtő hiányérzetét is „céltalan szomorúsága” és a konkrétumoktól való elfordulása miatt. Ezt a magatartást összegeztethetetlennek tartotta az általa képviselt transzilván eszmeiséggel, az „itt és most” etikai parancsával.

Bizonyára ez a recenzió is szerepet játszott abban, hogy Dsida a *Leselkedő magány* megjelenése után ismét visszatért a kötött formákhoz, és a kisebbségi sors tárgyköre is visszanyerte régi rangját. Az évtized fordulójától egyre átgondoltabban és fölismérhetőbben a saját költői eredményeinek a szintézisbe foglalására törekedett.

1930-ból *Menni kellene házról házra* címmel egy „elvetélt” kötet töredéke maradt fenn hagyatékában. Annak a párját ritkító esetnek a tanúi lehetünk, hogy a kitűzött – és menet közben is formálódó – cél elérése érdekében a költő lemond egy nyomdakész kötet megjelentetéséről. Pedig csak önmaga előtt vallott volna vele szégyent: az összeállítás számos darabja – például a *Tekintet nélkül*, a *Menni kellene házról házra*, a *Kalendárium szonettekben* vagy a *Kerülöm a nevedet...* címen is közzétett *Erdély* ma már a legnépszerűbb Dsida-versek sorába tartozik. Őt azonban nem a dicsőségvágy vezérelte. A verseket lapozgatva az az érzésünk támad, hogy mintha kissé megszeppent volna a saját újító törekvéseitől, nem lépett tovább a megkezdett úton. Az összeállítás nem a *Leselkedő magány* szerves folytatása, hanem – a megszüntetve megőrzés dialektikája jegyében, árnyalatosabb és érettebb kifejezőeszközökkel – visszatérés az azt megelőző költői korszakhoz. A kétirányú törekvés között még nem tökéletes az összhang.

A versgyűjtemény helyét, szerepét szabatosan és pontosan jelölte ki Láng Gusztáv Dsida költői pályáján: „Ez a kiadatlan kötet tartalmazza az átmenet verseit a *Leselkedő magány* válságlírása és a *Nagycsütörtök* »harmónia-teremtő« avantgardizmusa, valamint az ugyanebben a kötetben jelentkező klasszicizáló tendenciák között”. Megjelenését a költői világkép átalakulása, a hangnembváltás mind határozottabbá váló igénye hiúsította meg. Későbbi lírájában egységbe forrasztotta, egyénivé és erdélyivé formálta az esztétizáló és az avantgárd modernséget, föl-

fölvillantva a neoklasszicizmus és a tündéri realizmus sajátosságait is. Egyszer s mindenkorra visszatért a kötött formákhoz, az antik időmértékes és a nyugat-európai verselésnek is párját ritkító mesterévé vált.

A költői kiteljesedés jelentős állomása a Láng Gusztáv által is megemléltetett második kötet, a *Nagycsütörtök* megjelenése 1933-ban. Ebben a *Menni kellene házról házra* jó néhány versének az átdolgozott változata is helyet kapott. Sokatmondó, hogy a versgyűjteményt „Kuncz Aladár világitó szellemének” ajánlotta. Az ő hatása fejeződik ki Dsida kifinomult, európai értékközpontú gondolkodásában és a provincializmussal, a nemzeti öncélúsággal való következetes szembefordulásában. Egyre inkább elmélyült és letisztult, új vonásokkal gazdagodott Isten-élménye is.

E téren hasonló fordulat következett be nála is, mint a múltó „új parancsainak” engedelmessé Reményik Sándor pályáján a „*Mért hallgatott el Végvári?*” című, 1933 márciusában keletkezett vers tanúsága szerint. A trianoni ítélettel való szembeszegülést, az igazságkeresés lázadó indulatát az „igazabbá lenni” sorsváltása váltotta föl Reményik lírájában is: a „vad tusák” közül emberségének és magyarságának idegen kéz által elérhetetlen és megsebezhetetlen mélységeibe rejtőzött, Istennel kötött „este-reggel új kötést”, s rábízta „az igazságtevést”.

Korántsem véletlen tehát, hogy az új Dsida-kötetről is recenziót tett közzé a *Pásztortűz* hasábjain, megleléssel nyugtázva az egyre inkább a maga útján járó pályatárs költészetében bekövetkezett változást. Ismertetését ezekkel a mondatokkal kezdte: „Dsida Jenő verseire engem először Áprily Lajos figyelmeztetett, jó néhány esztendővel ezelőtt. A maga komoly, tartózkodó modorában, mérsékelt és mégis határozott véleményével, őszintén bizakodva figyelmeztetett engem arra, hogy ezt a fiatalembert érdemes lesz gonddal kísérni további útján, mert lehet, hogy benne rejlik az erdélyi líra utánpótlása, a folyton várt tartalék, az új vetés új aratásra. Áprily nem tévedett. Aki gonddal és szeretettel kísért Dsida eddigi útját, immár tisztán láthatja, hogy az erdélyi líra második nemzedékében szinte versenytárs nélkül, fejjel kimagasodva társai közül, magányosan áll.” Az új kötetet összehasonlítja az előzővel, örömmel konstatálja világképe letisztulását, formai gazdagodását és tökéletesedését. „Nincs más erdélyi költő – állapítja meg –, aki annyi s oly változatos formákba tudná önteni mondanivalóját, mint Dsida. Első kötetén is megéreztem már ez a tudás. Ma szuverén ura minden versformának. Sok tanulmányon, klasszikus és modern versfordításokon edződött tehetsége idáig. Egyhúru poétáink között ő a versformák leleményes váltogatója. Bravúros versfeladatok elé állítja önmagát, és állja a próbát.”

Külön és igen meleg hangon méltatja a kötet címadó versét: ahogyan Dsida „a komor erdélyi árvaságból és emberi elhagyatottságból kinyújtja karját, hogy belekapaszkodjék a Krisztus szenvedésébe: az már csillagig erő gesztus, amit nem lehet elfelejteni”.

A nagyváradi római katolikus napilap, az *Erdélyi Lapok* meghívására 1933 májusában Dsida is részt vett egy közel háromszáz fős erdélyi zarándokcsoport tíznapos olaszországi utazásán. A „magyar karaván” Budapesten, Triestben, Velencén és Firenzén keresztül ért Rómába, ahol végiglátogatták a zarándokút céljául megjelölt nagy bazilikákat. Vatikánvárosban audiencián fogadta őket XI. Pius pápa. Innen tovább utaztak Nápolyba, vissza Rómába, majd Padován, Velencén és Budapesten keresztül tértek haza Nagyváradra. Élményeiről *Magyar karaván Itálián keresztül* címen lelkes beszámolót tett közzé 1933. május 7. és június 4. között tizennégy folytatásban az *Erdélyi Lapok* hasábjain, s még ugyanebben az évben könyv alakban is. Az útirajz szintén az *Erdélyi Lapok* kiadásában látott napvilágot 1933-ban Nagyváradon.

Egész útján a csodálkozás, az elragadtatottság, a megbűvöltség élménye kísért az elé táruló szépségek láttán. Kifejezésükre – birkózva a nyelv eredendő korlátai-val – lázasan kereste a legméltóbb szavakat. Firenzében megnézték az Uffizi-képtárat, „amelyet eddig még a világ egyetlen képtára sem múlt felül”. „Újabb csoda – olvashatjuk a továbbiakban –: a Pitti-képtár! A Mediciek, Pittiek és Savoyaiak minden pompája összezsúfoltan tovább él a pazar csillárú, selyemtapétás termekben.” „Ugyancsak száguldott velünk az autóbusz – eleveníti föl Rómába érkezésüket –, és mi mégis siettetni szeretnénk volna. Igyekeztünk közömbös arcot vágni, közömbös dolgokról beszélni, de minden szavunk mögül kisütött a parázsló izgalom, hogy most, mindjárt, néhány pillanat múlva meglátjuk a világ leggyönyörűbb és legnagyobb templomát, a keresztény világ közepét, a fantáziánkban kora gyermekkorunktól fogva legendássá tornyosodott Szent Péter templomot.” „Mit is mondhatnék? – emlékszik azokra az érzéseire, amelyekben a világ egyik legszebb szobra részesítette. – Azt, hogy milyen csodálatosan, megkönnyeztetően szép Michelangelo Pietàja?” Mindörökre Nápolyban maradt volna: „Egyik oldalon Nápoly! A másik oldalon a messzi, távolból égszínkéken csillogó tenger. Nissida és Ischia szigetei. Hajók. Távolabb Capri csalogató körvonalai. Valóságos édenkerti táj. A felhők meghasadtak ebben a pillanatban, és a gyönyörű arany napfény zuhogva ömlött a kék vízbe! Miért nem lehetett dobbantani akkor, és azt mondani makacsul: – Én itt maradok! Miért kellett eljönni onnan?” Padovában megtekintették Szent Antal ötkupolás dómját, mely „csupa szépség csupa ereklye, csupa kincs. Minden a nagy, melegszívű franciskánus eleven közelségéről beszél.” Velencére így gondol vissza: „Távol, halk, lágyan zsongó muzsikával lehetne talán egyedül kifejezni azt, hogy micsoda Velence. Talán valami sejtelemszerűen halkká finomított hárfaszóbból lehetne érezni a csipkefinomságú paloták hófehér reszketését a holdfényben és a vízben, a habok andalító locsogását a bizarr gondola körül és mindazt a káprázatos romantikát, amely valóságként veszi körül az emberi szívet a velencei éjszakában... Ha behunyod szemedet, mintha hallanád is a zenét... Olyan szép, hogy lezárt pillád alá szökik a könny...”

Beszédes dokumentuma ez a mű az európai keresztény kultúra iránti csodálatának és szeretetének.

1934. február végén és március elején Dsida Jenő is részt vett a helikonista íróknak azon az anyaországi előadókörútján, mely az Erdélyi Szépmíves Céh könyveit és folyóiratát, az *Erdélyi Helikont* népszerűsítette. Szinte az egész országot bejárták, s mindenütt hatalmas tömeg, euforikus szeretet fogadta őket. Utolsó fellépésüket városomban, Egerben tartották március 4-én. A zsúfolásig megtelt Városi Színházban a Gárdonyi Társaság látta vendégül és véget érni nem akaró tapsvihart fogadta a föllépő írókat: Bánffy Miklóst, Dsida Jenőt, Kemény Jánost és Kós Károlyt.

1937-ben feleségül vette régi szerelmét, Imbery Melindát, Imbery János dési, majd kolozsvári zenetanár és karmester „csendes, vézna, sápadt szőke leányát”. Ő is törekeny, sokat betegeskedő, de azért fölöttébb életigenlő és roppant életvidám teremtés volt. 1931 októberében ismerkedtek meg Csűrös Emília egyik darabjának a próbáján. A műkedvelő előadás zenéjét Imbery János komponálta, lánya kíséerte zongorán. Amikor Csűrös Emília megbetegedett, Dsida Jenő vette át a darab rendezését. Ez a találkozás indította el sírig tartó szerelmüket.

Dsida Jenő 1935-ben ezt a *Keleti Újság* fejléces papírjára gépelt üzenetet intézte kedveséhez: „Most végtelenül hálás vagyok neked. Úgy érzem, egészem Neked köszönhetem – annak a váagnak, hogy méltó legyek Hozzád és végre elérjük célunkat – ezt a szép és komoly felbuzdulást. Aminthogy régi szép írásaimat is Neked köszönhetem. A kutya-vers és a Viola-ciklus soha meg nem született volna, ha Téged, Édes, meg nem ismerlek. Ha te nem vagy mellettem! És még annyi sok-sok vers. Sokszor volt az az érzésem, amikor pódiumon álltam, hogy – tulajdonképpen Neked tapsolnak, csak ők nem tudják.” Hozzá írta *Vallomás* című, gyönyörű versét, mely azt a gondolatot formálja esztétikumává, hogy a szerelem mikrokozmoszában egyszerre tömörödnék s támadnak új életre a csodálatos és titokzatos mindenség törvényei, „e zengő túlvilág”-ban egyetlenegy ember testesíti meg a létezés értelmét és szépségét.

A polgári esküvőt 1937. július 22-én tartották, az egyházit 31-én a kolozsvári Szent Mihály-templomban, melynek oltára előtt Márton Áron áldotta meg házasságukat. Még aznap Debrecenbe indultak nászútra, ahol a Nyári Egyetem ösztöndíja várta őket. Dsida ott írta *Örök útítársak* és *Csokonai sírjánál* című versét: az előbbiben hitvesének, az utóbbiban Erdélynek fogadott örök hűséget.

A *Csokonai sírjánál* a transzilvanizmus egyik legszebb és legtisztább költői megnyilatkozása. „A Reményhez című Csokonai-vers dallamára... másfélmillió zarándok” – az egész erdélyi magyarság – nevében annak a költőelődnek a példáját idézi, akit szülővárosa száműzött, bujdosásra kényszerített, s aki mégis a hűség parancsának engedelmességet, „mikor már sípolt a melle”: halálos betegen

hazatért Debrecenbe. Az Erdély iránti, feltételt nem szabó, viszonzást nem váró és a halállal sem megszakadó hűség parainézisét hallja a hantok alól.

Az a napjainkban is fájdalmasan időszerű gondolat ölt formát ebben a költeményben, amelyet egy évvel korábban az *Itt élned, halnod kell* című, a *Szózat* keletkezésének századik évfordulója előtt tisztelgő cikkében is megfogalmazott: „»Áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell!« Kaphatnánk-e alkalomszerűbb parancsot a múltból, mint a helyünkön való kitartás parancsát? Érhet-e költőtől megrázóbb figyelmeztetés szívünkhöz, mint hogy szenvedésekre, megpróbáltatásokra való tekintet nélkül kell megállnunk a sarat ott, ahová végzetünk állított. Ha nem tudunk használni, akkor is használunk avval, hogy itt vagyunk és eggyel többen vagyunk. Ez a mély hangú harangként zengő intelem érkezik hozzánk Vörösmarty *Szózatából*, egy évszázad messzeségéből.”

Harmadik – és egyben utolsó – kötete, az *Angyalok citeráján* 1938-ban látott napvilágot. Ebben ért pályája csúcsára, teljesítette ki költői kísérleteinek egységbe foglalására, továbbfejlesztésére és klasszicizálására irányuló törekvéseit. Szakrális lírája addig el nem ért mélységekbe hatolt és magasságokba szárnyalt. Ebben a gyűjteményben tágította a legegyszerűbb módon és a legdinamikusabb fantáziával kozmikus és transzcendenssé a közvetlenül megismert valóság határait, kapcsolta össze a földet és a mennyet. Remek szerkesztőkészsége a hosszú műfajokban is megmutatkozott. A *Kóborló délután kedves kutyámmal* és a *Miért borultak le az angyalok Viola előtt* című elbeszélő költeménye a legszebb, legemlékezetesebb alkotásai közé tartozik. Élete és költői pályája legjelentősebb, legmaradandóbb epizódjait örökítette meg *Tükör előtt* című létösszegző ciklusában.

Formaművészete is új vívmányokkal gazdagodott.

Páskándi Géza *Költői nyelvünk egyéni változatai és a táj* című, Dsida emlékének ajánlott tanulmányában azt fejtegette, hogy a kisebbségi létezésben kiszélesednek, összetettebbé válnak az anyanyelv funkciói. Az idegen környezetben, a fenyegetettségben nem csupán kommunikációs eszköz a magyar nyelv, hanem a szülőföldhöz, a nemzethez való hűség jelrendszere is. Kapaszkodó a hajótöröttségben, oxigénpalack a tenger mélyén, az önmegvalósítás, az identitásőrzés, a képzeletbeli otthonteremtés lehetősége. Templom helyett templommá, zarándokhelyé, áldozati oltárrá lesz, belőle „a költő és vele együtt közössége... erőt merít és sugároz”, mámorosabban érzékeli a szavaknak az egynyelvű közegben könnyebben megfakuló szépségét, varázsát. A kisebbségi nyelvhasználatnak ezt a szakrálissá táguló funkcióját jelölte meg eszményként és követelményként Reményik Sándor is gyakran idézett, az 1920-as évek elején keletkezett versében, *Az ígében*.

Dsida Jenő költészete – és főként harmadik kötete – sokatmondóan illusztrálja Páskándi Géza és Reményik Sándor igazát. Költeményeit mindenekelőtt a formák sokszínűsége és pompája jellemzi. A *Leselkedő magány* szabadverseinek parttalan

áramlásától a kötött formák legősibb fajtáinak szigorú zártságáig minden változatot és árnyalatot megtalálunk nála. Jancsó Elemér „a rímek, a hasonlatok és szavak varázslatába temetkező zsonglőr”-nek nevezte: bravúrt bravúrra halmozó kifejezőeszközei buja ölelkezésben követik egymást, s amikor úgy érezzük, hogy a hatás tovább már nem fokozható, lantjának addig nem érintett húrját pendíti meg. A magyar nyelv zenei lehetőségeinek totális kibontakoztatásában csak Csokonai, Kosztolányi, Áprily vagy Weöres Sándor vetekedhet vele. Aki a tiszta rímek értékskálájának a bemutatásához keres példátarat, annak Dsida kötetét kell kézbe vennie: egyik írásában az asszonánc létjogosultságát is megkérdőjelezte a költészetben. Kosztolányihoz hasonlóan csapott rá ő is a jajra a legszebb rímmel és verszenével. Felejthetetlenek és úgyszintén Kosztolányi hatását szemléltetik a végtelenség, a halál, a misztérium szféráiba szökellő utolsó sorai, melyekből az egész versre visszaáradó fény fakad.

Ebben a kötetben tette közzé műfordításai legjavát is. A Dsida-versekben megszólaló szenvedélyes szülőföld- és népszerűt – Benedek Elek és Kuncz Aladár intelmeinek megfelelően – szervesen összefonódott az egyetemes emberi értékek szeretetével. Jelzi ezt műfordítói munkássága is. Legtöbb költőt a két erdélyi testvérnép irodalmából szóltatott meg: tizenhárom németet, tíz románt, őket követi hét kínai és hat latin, két-két angol, francia és olasz, egy-egy hindu és orosz. A legtöbb verset, tizennégyet Georg Trakltól fordított, tizenkettőt Eminescutól, tizenegyet Catullustól. Elsősorban a nyugatosok önarcképfestő műfordítói gyakorlata hatott rá: ő sem törekedett szó szerinti hűsége, azt akarta, hogy a szöveg otthonára leljen az új nyelvi és irodalmi közegben is.

Kései korszakából két műfordításra külön is szeretném föl hívni a figyelmet. Az egyik Assisi Szent Ferenc *Naphimnusa*, melyet 1923 óta ismert és 1934-ben ültetett át magyarra. Megszületését az itáliai utazás élményei is ösztönözték. Ez a vers nagymértékben formálta Isten-képét, élet- és természetszeretetét: ő is Assisi Szent Ferenc-i megragadottsággal és lényegességlémmel szemléltette a világot, a költeményt a saját hitvallásaként fordíthatta magyarra. Legnagyobb műfordítói remeklése Eminescu *Glossza* című versének az átültetése. Maga vallott arról *Titkok a versfordítás műhelyéből* című tanulmányában, mely a *Pásztortűz* 1936-os évfolyamában látott napvilágot, hogy „valóságos rögeszmé”-je lett a fordítás: ellenállhatatlanul vonzotta, leküzdhetetlennek tűnő próba elé állította a mű „káprázatos verselése, nyaktörő játéka és elképesztő formai remeklése”. Tíz éven át dolgozott rajta, háromszor is nekirugaszkodott: első változata 1927-ben jelent meg, de csak 1936-ban nyerte el végleges formáját. Az eredeti mű formai bravúrait tökéletesen visszaadó átültetés nemcsak Dsida Jenő költői pályájának, hanem az egész magyar műfordítás-irodalomnak is a legnagyobb remekei közé tartozik.

Az *Angyalok citeráján* szerkezete még Dsida elképzeléseit váltotta valóra, de megjelenését már nem élte meg.

Cenzurális okokból nem kapott helyet a kötetben egyik legnépszerűbb verse, a *Psalmus Hungaricus*. Egykori munkatársa, Mátrai Béla visszaemlékezése szerint a magyar nyelv elleni legdurvább és legmegalázóbb – a magyar földrajzi nevek, így az „Erdély”, „erdélyi” szavak használatát is megtiltó – támadások időszakában, 1936. május 26. és 29. között íródott „a kolozsvári Sétatér szelíd gesztenyefái alatt”. Dsida magyarságtudata, nemzetfélése ebben a Kecskeméti Vég Mihály és Kodály Zoltán nevét idéző, fel-feljajduló zsoltárban nyilatkozik meg a legleplezetlenebbül, a legszenvedélyesebben. Ez az ízig-vérig európeér, nyolc nemzet nyelvén beszélő, Dante terzináiért, Goethe lelkéért, Párizs tüzéért, Velence csillogásáért, Firenze képeiért, holland virágokért rajongó, pásztori tájakra menekülő, szemérmes, szelíd hangú költő, amikor elviselhetetlenné fokozódnak a magyar kisebbség szenvedései, nem tudja többé magába fojtani fájdalom szülte, szeretet diktálta indulatait, elemi erővel tör föl belőle a felelősség, a szolidaritás hangja szétszórt, üldözött, megalázott népe iránt. A barbárság felülkerekedése ellen emel vétőt, öt világrész magyarságának az összefogását sürgeti.

Minden lehetséges – közvetlenül ki nem mondott – ellenérvet megcáfolva és elvetve, korántsem megrendültség és gyötrellem nélkül, de kételytelen elszántsággal vállalja a döntésével együtt járó aránytévesztés, értékelés kockázatát is: „Lehetsz-e bölcs, lehetsz-e költő, / mikor anyád sikolt?!” Az élet, a megmaradás joga, a természeti jog előbbre való minden más vívmánynál és adománynál, a bölcsészet és a költészet ajándékainál is. Nemzetéhez való viszonyát az anya és a gyermek viszonyához méri: a gyermeket a szeretet és a hűség megfellebbezhetetlen, eltéphetetlen kötelékei és kötelességei fűzik édesanyjához.

Az egész verset bibliai motívumok, reminiscenciák szövik át. A sorok között és mögött – kiváltképpen az utolsó rész módosított szövegű refrénjében – fölsejlik a Jeruzsálem pusztulását megsirató Jézus alakja. Ő, a végtelenség küldötte és követő könnyeket ejt szülőföldjéért, és ezzel a hazaszeretetet a szakrális, spirituális szférába emeli. Jeruzsálem a vers bibliai gyökerű jelképrendszerében természetesen Magyarországot jelenti.

Megrendítő tudatossággal, az örök élet ígéiben hívó keresztény bölcsességével és tudatosságával készült föl utolsó útjára. Fiatalon is kerek, befejezett sorsot és életművet hagyott maga után. Posztumusz kötetében – mindenekelőtt *Tükör előtt* című önéletrajzi ciklusában – alig harmincévesen a számvetés, a mérlegkészítés emberi és költői feladatát is elvégezte. Nemcsak esztétikai-poétikai, hanem eszmei szempontból is költői pályája csúcára ért. Lázasan keresett szabatos válaszokat a lét és nemlét alapkérdéseire. A derűt és a szenvedést, az életet és a halált keresztényi egységben látta, mely nem egyszerű és nem könnyű vállalkás, főképp azoknak

nem, akiknek bőven kijut a megpróbáltatásokból. Dsida esetében egyszerre megdöbbentő és fölemelő a létteljességnek, így a szenvedésnek és a halálnak az az elfogadása, amely korántsem azonos a beletörődés ridegségével. Ez a legnagyobb és legkeresztényibb bölcsesség, amit elérhet az ember. Egy gyötrelmes élet Istenben megnyugvó akaratával és a túlpárti fények ragyogásával hirdette, hogy a szenvedés misztériuma krisztusi misztérium, a testi halál pedig a lélek újjászületése.

Az önéletrajzi ciklus *Tarka-barka strófák* című versében a „honfoglaló, nagy írónemzedék” tagjai előtt hajt fejet, akik „első farmerek”-ként „bozótok, sziklák közt merészen” ösvényt törtek s tanyát ütöttek „ez erdőntúli részen”: a velük való „baráti lét avatta széppé” élete felé.

A ciklus címadó versében alkotói pályája legszebb emlékeit és legfőbb tanulságait összegzi. Befejezésében patetikus szavakkal mond halát sorsáért, mely nemcsak iszonyú szenvedésekkel sújtotta, hanem az „arányos, szépen fejlett, másokat melegítő élet” lehetőségét, a heroikus helytállás méltóságát is megadta számára. A sorscsapások „kemény acéllá, tűzben izzított pengévé” edzették, költészetében a fájdalom szépséggé és emberséggé finomult. Motívumai a kagyló testében kínok árán megszülető gyöngy szimbólumát, a Helikon-mozgalom irodalmi kánonját és az azzal való azonosulás gondolatát is magukban rejtik. Ezt az ars poeticát a történelem, a kisebbségi lét kihívásai és megpróbáltatásai táplálták. Az „epét és ürmöt kóstolok” a keresztfán függő Jézus alakját idézi. A romon nőtt csipkebokor metaforája a bibliai Mózesre, Kosztolányi Dezső *A magyar romokon* és Reményik Sándor *Romon virág* című versére – hazája trianoni megcsönkítésére – utal:

*Akárki adta, én a sós torok
vad szomjával köszönöm ezt a sorsot,
a csattogó, kegyetlen ostorok
kínját, a bort ígérő csorba korsót,
melyből epét és ürmöt kóstolok,
a nagy intést, a félig kész koporsót,
a csipkebokrot, mely a közönyön,
romon virágozott. Százszor köszönöm.*

Útkeresése, pályáve és az eredményeként megszülető költői szintézis az anyaszülőországban Szabó Lőrincéhez, Illyés Gyulához, József Attilához, Radnóti Miklóshoz mérhető. József Attilához baráti viszony fűzte, leveleztek, egy alkalommal személyesen is találkoztak. Kölcsönösen nagyra becsülték és szerették egymást. Dsida barátja erdélyi megismertetéséhez is hozzájárult. Lengyel Balázs tanúsága szerint sokra tartotta és szerette őt Radnóti Miklós is. Mindez kárpótol azért is,

hogy a *Nyugat* – bár szerkesztőségét 1934-ben személyesen is fölkereste – egyetlen versét sem közölte.

Feleségével egy esztendőnél is rövidebb időt töltött együtt. Az ő esetében nemcsak szellemi, hanem fizikai értelemben is érvényesnek bizonyult Szent Ágoston egyik szép gondolata: zaklatott ritmusban dobogó szíve csak a „Mindenható, fölséges és jóságos Úr” ölelő karjaiban, Jézus szívében tudott megnyugodni.

Négy hónapig volt súlyos, ágyhoz kötött beteg. A láza 1937 decemberében kezdődött, de karácsony előtt még dolgozott. Ezt követően került a kolozsvári Zsidó Kórházba. Az orvosi konzílium szívurokgyulladás állapotát állapította meg. Az utolsó két hetet otthon töltötte. Betegágya mellett ott virrasztottak és imádkoztak családtagjai, fájdalomukban számos egyházi és világi előkelőség osztozott. A ferences házfőnök, a ferences és a piarista rendfőnök, a kolozsvári Magyar Színház igazgatója társaságában jelen volt lelkiatyja, Márton Áron is.

1938. június 7-én este 8 óra 30 perckor, alig harmincegy éves korában lépett be „a holtak falujába”, ahová – az önéletrajzi ciklus *A pántos kapukon túl* című verse szerint – gyorsvonattal tette meg az utat, s azt is megüzente egy „üstökös-galambbal”: „Este érkezem”.

Talán nemcsak ez a jóslata, hanem az a másik is valóra vált, és a „meszelt, parányi” égi állomáson valóban Kuncz Aladár fogadta őt és Kosztolányi. Személyükben képviseltette magát Erdély, és képviseltette Magyarország. Elküldte követét az a két szellemi műhely, amely a legközelebb állt ízléséhez: az *Erdélyi Helikon* és a *Nyugat*. Az *Erdélyi Helikon* nevében a *Nyugathoz* is erős szálakkal kötődő kiváló esztéta és szerkesztő, a *Fekete kolostor* című remekmű alkotója, Kuncz Aladár köszöntötte. A *Nyugat* első nemzedékéből pedig üdvözölte egyik első számú mestere, a „vendéglét” élményét megszólaltató poeta doctus, Kosztolányi Dezső.

Ez a megálmodott forgatókönyv minden alkotóelemében és összefüggésében átgondolt és hiteles. Költő aligha búcsúzott ilyen végrendeletszerű komolysággal és tudatossággal, ilyen megrendítő és szimbolikus érvényű vallomással az élettől, mint Dsida.

Június 9-én, csütörtökön délután a gyászszertartás papjaként Márton Áron kísérelte el őt utolsó útjára a Házsongárdi temetőbe. Krenner Miklós, a *Spectator* álneven híressé vált erdélyi újságíró tanúsága szerint ferences skapuláréval az inge alatt temették el.

Kriptáján *Sírfelirat* című, 1935. július 9-én keletkezett versét olvashatjuk:

*Megtettem mindent, amit megtehettem,
kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
felejtse el arcom romló földi mását.*

Az utolsó sorban kifejezett kérés teljesíthetetlen. Egyre többen szívükbe zárják alakjának, arcának „romló földi mását”. Teljesült – Láng Gusztávot idézem – *A költő feltámadása* című vers proféciája. A halált a feltámadás új minősége, csodája, revelációja követte. Verseiben újra és újra feltámadó lény ma is köztünk él, szíve „kézről-kézre jár” (*Közöttük élek*). Láthatjuk őt, amint meghajlik előtte „a szirti fenyő, a sok suhogó fa-titán” is: a könnyű, törekeny szépség győzelmet arat a komor pátosz fölött.

Korai haláláról Reményik Sándor – aki maga is betegségben feküdt az idő tájt – megrendült hangon emlékezett meg Lám Bélához 1938. június 10-én írt levelében: „Szegény Dsida Jenő halálhírét tegnap olvastam a lapokból, nagyon lesújtott. Elég sok közöm volt hozzá az életben irodalmilag s emberileg is. Ő nagyon sokszor tanújelét adta annak, hogy őszintén és melegen ragaszkodik hozzám. [...] És 31 éves volt! Micsoda lehetőségek szunnyadtak benne! Nagyon-nagyon fáj erre gondolni, s még inkább arra, hogy ez a mi kicsi magyar és azon belül baráti közösségünk is hogy fogy, pusztul.”

Az *Erdélyi Fiatalok* nekrológia az egyre mélyebb közösségi érzéseket megszólaltató költőt, a nyelvtisztaság védelmezőjét, a magyar irodalmat más népek lírai szépségeivel gazdagító műfordítót és az erdélyi magyar ifjúsági mozgalmak harcosát siratta el benne, aki ha a körülmények kényszere és az ügy érdeke úgy kívánta, habozás és zúgolódás nélkül vállalta a nem egyéniségéhez szabott szerepeket is.

Válságos állapota ihlette Tompa László *A beteg Dsida Jenőhöz* című szonettjét, költői pályájának egyik legszebb és legfrappánsabb jellemzését. Még 1938 májusában keletkezett, publikálására a „poeta angelicus” életében már idő sem maradt. Először az *Erdélyi Helikon* Dsida emlékének szentelt, 1938. augusztus–szeptemberi összevont számában látott napvilágot a következő szavak kíséretében: „Ez a vers Dsida Jenő végzetessé vált betegségének hírére fogant meg írójában. Azonban a hír csak lassan mozgott és csak lassan is mozdíthatott. Mire a kész vers megjelenhetett volna: irodalmunk fájdalmas vesztesége már be is teljesedett. Így a vers mostani közlése már csak az idősebb testvér koszorúja lehet, amelyet könnyes szívvel tesz le fiatalabb testvérenek korai sírdombjára.” A beteg költőt becéző és helytállásra buzdító vers túlvilágra szóló, megrendítő üzenetté változott:

*Testvér, gyöngyszínű sejtelmek, hibátlan
Rímek mestere – mester már a kezdés
Korán alig túl – hallom, láz epeszt és
Fekszel rendetlen szívvel, kínziláltan.*

*Te férfiban is örök csodagyermek,
Szépségshivő, a vers vitéze, hidd el,
Ma szükség van rád ékes rímeiddel,
Melyek zsvajra zengéssel felelnek.*

*Manap az embert annyi nyers, garázda
Rikoltás, jelszó, síp, dob hajkurássza –
Ígézni kell, hogy félelmet felejtessen.*

*Igézd te is hát: lendülj újra nászba
Új szépségekkel – élesszen a verseny –
S inkább, ha tetszik, kapj hibát e versben!*

A költemény nagy alkotóra valló érzékenységgel és empátiával idézi meg Dsida Jenő szellemét. Elsősorban a „poeta doctus”, a kiváló formaművész, a klasszikus strófaszervezetek játszi könnyedségű megszólaltatója előtt tiszteleg. Ezt a szándékot jelzi, hogy a legkötöttebb versformában, szonettben íródott. Hozzá igazodik szókincese és képanyaga is, mindenekelőtt a jelzők kifejezőereje és szépsége. Dsida rímeit először a „hibátlan”, majd az „ékes” jelzővel minősíti. Ifjú vetélytársát „gyöngyszínű sejtelmek, hibátlan rímek mesteré”-nek, „örök csodagyermek”-nek, „szépségshivő”-nek, „a vers vitéze”-nek becézi. Az egykori sámánok, varázslók hatalmával, az „igézés” képességével ruházza föl. A „szépség” és az „igéz” szavak az ismétlés révén is nyomatékot kapnak. Tompa László szerint Dsida Jenő lírája a legméltóbb válasz a kor embertelenségére: annak „nyers, garázda rikoltására”, „a jelszó, a síp, a dob” zsvajára „zengéssel”, a költészet tiszta, szelíd szavával felel.

Az anyaországban Weöres Sándor írt szép búcsúztatót *Dsida Jenő emlékének* címmel:

*Oly szomorú, ha nemes fát tép ki a szél gyökerestől.
Fájdalmas, ha a mű csonka lesz, abbamarad.
Csonkán is rege-kincs a Tiéd – de kívánhat a lélek
porba-lökött hontól üdvöt a tiszta dalért?
Hogyha ez ör-népben van erő még, óvni a kincset,
Téged, Széphangú! nem feled el sohasem.*

A versben megrajzolt Dsida-kép, a benne rejlő ars poetica feltűnő egyezéseket mutat Tompa Lászlóéval. Weöres Sándor is „poeta doctus”-hoz illő, szigorú szabályokhoz igazodó műfajt és ritmusképletet választott a költőtárs előtti tisztelésre: a disztichon ritmusában megformált epigrammát. Tompa László versének a „szépségshivő” a kulcsszava, Weöresének a nagybetűs írásmóddal is kiemelt „Széphangú”. A Tompa-vers frazeológiája idéződik néhány, a Dsida-életművet minősítő kifejezésben is (pl. „nemes fa”, „rege-kincs”, „tiszta dal”). A „kincs” szó stílushatását az ismétlés is növeli. A „porba-lökött hon” jelzős szerkezet Tompa Lászlónak a kor agresszivitása miatt érzett szorongására emlékeztet.

Ebben a versben a XX. század egyik legkiválóbb magyar költője ütötte rá zsenijének a pecsétjét Dsida Jenő költői örökségére.